

**Драгослав
МИХАИЛОВИЋ**

**ГОРИ
МОРАВА**

Copyright © 1994, Драгослав Михаиловић. Сва ауторска права задржана.
Објављено посредством ауторске агенције P. & R. Permissions and Rights Ltd., Limassol, Cyprus
Copyright © овог издања 2018, ЛАГУНА

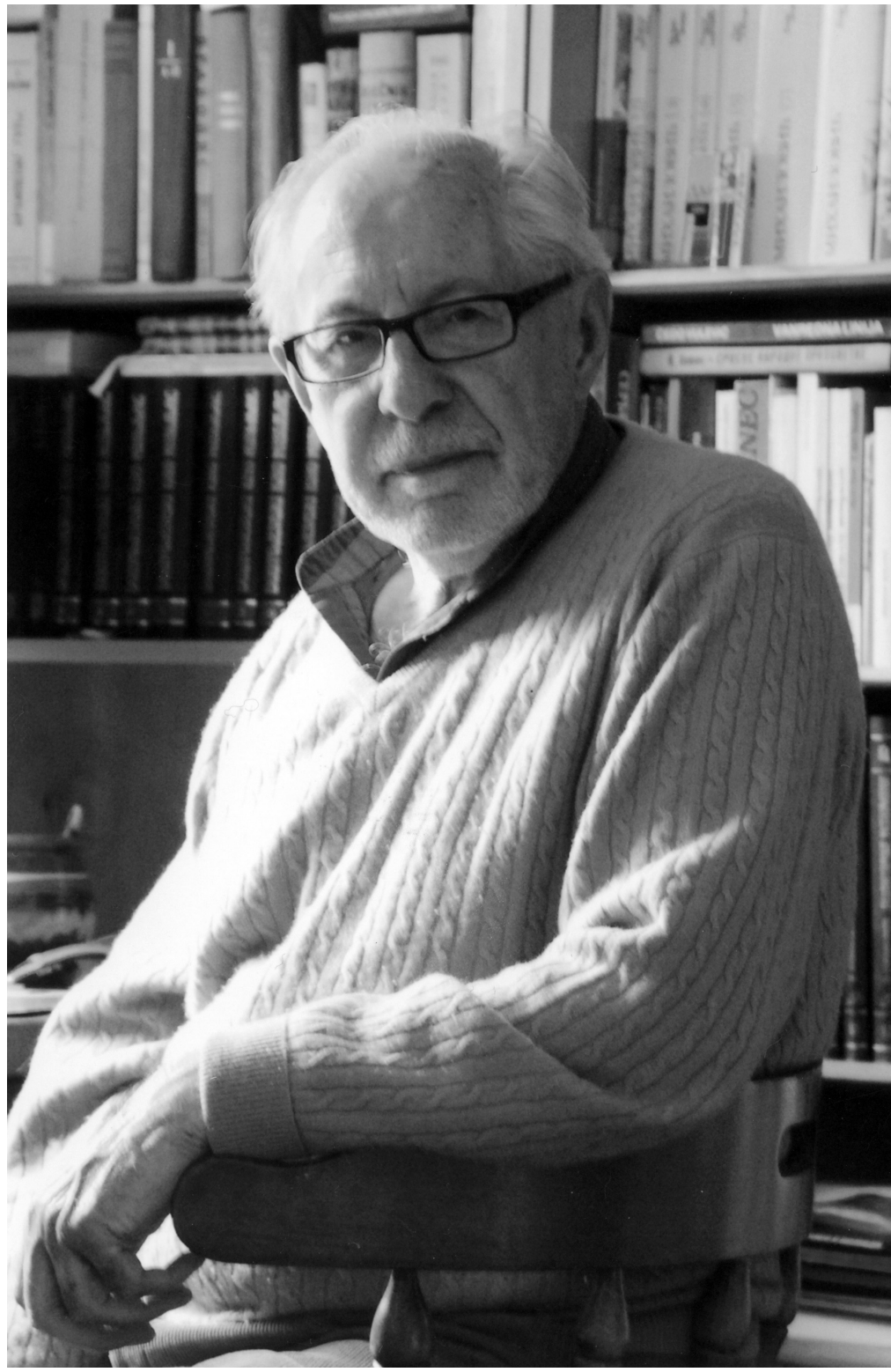
Сабрана дела Драгослава Михаиловића
Књига 7

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Нени

Први део
БАЈАЊЕ ОД ГЛАВЕ

1.

БАБА ВЕЛИКА

У башти иза наше кафане имали смо све и свашта – кукуруз дванаестак и шеснаестак и кромпир бели и месечар, пасуљ пузавац и чучавац и бели и црни лук, парадајз јабучар и паприку туршијару и бабуру, тиквене и краставчеве вреже, а у доњем углу, према Сремској улици, обичном, заправо шљаком насутом сокаку, скривала се и велика леденица. Некад покривена, то је у ствари била обурвана, разваљена рупчага у црвеници, коју су средином зиме, облажући је сламом, пунили зеленкастим моравским ледом, а већ од пролећа полако отпразњивали, док јој на крају на дну не остане мокрина.

Свугде по градини, а нарочито крај тараба, расле су густе, горостасне баштенске метле. У њима смо правили фантастичне колибе као дивљи човек Тарцан и у нашим жмуркама се најрадије крили. Бледозелене и нежне у пролеће, оне су средином лета почињале да се суше, а ситно лишће да им се скврчује и опада,

док најзад не остану само ружне жућкасто-браонкасте шибљике начичкане ситним, тврдим семењем, које зобају чворци и воли да ти запада за врат и у косу. Тада их је моја мама, да јој не гуше башту и увек са закашњењем, чупала, трпала на гомилу под кош или му их задењивала између летава, свима затим нуткала као да их нико други на свету нема и у јесен обично спаљивала. И у свеже октобарске вечери ми бисмо наред сокака наново имали високе, веселе, праштаве олалије, које, на нашу жалост, брзо догоревају.

Са доње стране градина се граничила насутим баба-Великиним двориштем, вишим од нас скоро за целу стопу.

Крупна, са разраслим, чворноватим, меканим носом на широком лицу и с неколико дугих памучних сукања, баба Велика се пре подне мувала по кући, нешто свршавајући. После ручка би засела на треношку испод великог црног дуда, заденула кудељу за пас и, наслоњена на стабло, са вретеном у руци, прела би и дремала. Ако би нас опазила доле, у башти, умела би да прекине посао, да премести столицу уз плот и, размакнувши расковану тарабу, по сат-два да нас посматра.

Дремљива, у почетку би само трептала набраним капцима и ћутала. А онда, како би се будила и загревала, кретала би и да прича и штошта да мумла. И, што би време више одмицало, постајала би отуд све бучнија и наметљивија.

„Ете ти га сад“, мумлала би кроз бабураст нос. „Леле, ће га увати! Не дај, бре. Леле, леле, леле.“

На крају би већ и пљескала шакама и лупала се по сукњи, смејала се, тихо, подвалицијски, а и снажно и

грохотом, некад грактаво као гавран, некад ситно и мекетаво као коза, и громогласно довикивала.

Уопштено је сматрала да сам најслабији, најнеспособнији и најглупљи, и зато редовно покушавала да ми помогне. А то је могло све да нас прозли и посвађа.

„Немој, мори!“ довикивао бих јој кад ми досади.
„Немој тамо да причаш!“

Јер, узбуђујући се, она је неодмерено и жучно навијала, гласно добацивала и сиктавим шапатом откривала нам тајна склоништа, у најузбудљивијим тренуцима би цоктањем, чукањем о тарабу и бекељењем давала разноразне знаке, а због моје тупости умела би и врло увређено и правдољубиво да бесни. Трзајући сунђерастим носом и руменећи се, тад би се дебелим гласом из све снаге драла:

„Па ете ти га, ћорчо ћорави! Дигни венци и обоци, млада невесто! Ма, ене га у багрењаре, ’ди си зинуо, соме! Тфи, слепци водио! Црк’о, не дао Бог, чиреви те, да Бог да, напали! Ти си будала, отац ти и мајка будале и сви ти по кућу будале, вренге ти гузицу изеле!“

На то се заиста нема шта друго очекивати него да ти неки другар довикне:

„Е, нећу! Нећу овако да се играм!“

И ја бих најзад потрчао плачући од очајања и, ломећи босим ногама питоме стабљике, дотрчао до тараба.

„Па, баба-Велико!“ крештао бих док би ми из носа искакали клобуци. „Па немој да нам кваариш!“

Она би се запрепашћено избечила:

„Ја ти кварим! Ја ти кварим?“ И, већ се приближујући, широким устима с ретким зубима почела би

да се осмехује. „Ма нећу, де. Ма, добро“, улагивала би се. „Па ’ди би ви ваша баба Велика кварила? Еве, да Бог да цркла, нећу више.“ Нагнута над рупу у плоту, ситно би се крстила. „Нек на лице места липчем ако зинем. Еве.“

Затим би, бар за неко време, заиста заћутала.

Али ако је срџба не би попустила, устала би с треношке опака као везана кучка и драла се још јаче:

„Шта ја тебе, слинчо, имам да покварим кад ниси за ништа! Ти си све покварио – кад си се родио! Испред носа га не видиш: па ’ди су ти, ћорчо, очи! Ти на Микићеву ћуприју да идеш, двајес’петпарци да скупљаш! Тебе матер није родила но побацила! Има да умреш неспособан за живот, код ’леба без ’леба!“

И да моје пропадање не гледа, увређено би излазила на сокак. Посадила би се на клупу крај капије као на трон и више се не би враћала.

2.

ТАРЦАН И УРОЂЕНИЦИ

Понекад бисмо се, у гаћицама и с ножевима од тулузине у зубима, пентрали по дрвећу и скривали у метлама, играјући се Тарцана и урођеника.

Баба Велика то не би схватала и неко време би кроз своју осматрачницу у нас збуњено буљила. Онда би, као да је неко потерао, журно штукнула у кућу.

Одмах би се затим вратила. Усправила би се изнад тараба.

„Стево!“ викнула би. „Дођи овам’!“

Одмах бих све оставио и брзо притрчао. Нисам смео да је увредим.

„Шта ово радите? Шта се играте? То није Солунски фронт?“

Муж јој је одавно умро, а син у Великом рату погинуо и живела је са снахом, већ ожењеним унуком и његовом женом. Али јединца још није била прежалила и на његово ратовање и погибију стално се враћала.

На брзину бих објашњавао. Међутим, она не би разумела.

„Будале“, смушено би се љутила. „Ништа не знате. Што се, к’о људи, не играте жмурку? Што се не играте Солунски фронт? Деда ти там’ коске оставио.“

Журио бих се и, једва стижући, одговарао:

„Па, баба-Велико, мој деда Љуба жив. У село. У Сење.“

Она би подвикнула:

„Други! Други, будало, очев отац! И онај твој пијани оца имао! И њега неки будала родио!“ Нешто би мувала по дубоким џеповима. „Ништа не знате. Што не идете на утрину да бацате клис? Не само да болујете. Груды, будале, треба да вам раде!“

Од муке неспоразума морао бих да се насмејем.

„Па, баба-Велико! Ни клис се не баца него удара машком.“

Она би се преко плота искебила.

„Удара машком. Баш ми ти знаш, слинчо. Килави Радоване. Стално си болес’ан. И баца се и удара! Ништа не знате.“

Сагињала би се одозго и кроз ону рупу пружала би ми крупне црне шаке пуне ораха.

„Нај! Узни то там’.“

Ово би ме увек пореметило. Куд ћу сад с њима кад немам џепове? Шта да радим ако ми другари навале да једу? Кад ћу да се играм?

Али она би већ подвикивала:

„Приђи, будало! Узимај то! Видиш да не могу да стојим овако. Матора сам. Подел’те там’.“

3.

ОТАЦ ДОЛАЗИ

И заиста, често сам бололевао. Тад би моја мама неког послала да ми позове оца.

„Иди зовни Перу“, рекла би, „из кафане Бранка Белог. Ваљда може болесног сина да обиђе. Може бар доктора да му доведе.“

Можда намерно, отац би се појавио тек кроз сат-два. Мрзовољно би застао на прагу. Знао је да га Лепосава не зове ради похвале.

„Звала си ме?“ упитао би и шмркнуо на крупан, прав, шиљаст нос.

Зими би код нас било прегрејано и одмах би скинуо црни трговачки шешир, последњи знак сталеза који га је одбацио, и лопатастим дланом заглађивао дирљив, кочоперан чуперак на цвету масне црне косе. Притискао би кратки зимски капут на трбух као да некоме чини пролаз и остајао у довратку. Лети би му рукави на нечистој кошуљи били засукани, и његове мршаве, пегаве подлактице са крупним четвртастим шакама изгледале би дирљиво беле.

„Дабоме да сам те звала!“ набусито би рекла моја мама. „Мог’о би ово болесно дете да обиђеш.“

Увек је с њим тако разговарала. А ако бих гњавио с јелом, обавезно би напомињала:

„Кад ти оца зовнем на ручак, он тањир тако омаже да после не би морао ни да га переш.“

Као госта на ручку јако га је ценила, по томе сам се увек могао угледати на њега.

Он би ме онако издалека мрзовољно погледао.

„Опет?“

„Опет, дабоме“, одговара она. „Са децу никад ниси без муку. Изгоре од ватру. Иди доведи доктора Томића. Не мораш баш све да попијеш.“

Јер доктору Томићу је требало платити не само *физиџу* него и фијакер, што би сама тешко поднела. Зато је и ово можда тек био начин за подсећање да је отац који о своме детету не води рачуна, те га, ето, она мора да подиже без његове помоћи.

Он би се одмах окренуо да пође. Није умирао од жеље да нас дуго гледа и, пригибајући се у вратима, стављао би шешир на главу.

„Добро, кукумавко“, рекао би, „добро. Не мораш одма’ да кукаш.“

И, ни не додирнувши ме, изашао би. Међу нама се, рекло би се, осећао врло обесмишљен.

4.

МОЈА МАМА НИЈЕ СТАРА

Ускоро би се у нашој кухињи појавио стари, бодри, ведри доктор Томић, мој водич кроз здравље од корита за љуљање па до првих длака у брковима, који ми је сваку кошчицу познавао. И кад већ престане да ме лечи, а нарочито после Другог светског рата, пошто за било шта већ буде касно, као сећање на тог некадашњег руског ђака, у нашој кући ће се понављати његова донекле измењена али увек меланхолична изрека:

„Само да нам не дођу бушуљвици!“

Он би у нашу ионако сниску кухињу, чија је уздужна половина због нечега била још за пола метра нижа, тако да су велики на том месту ударили о таваницу главом, унео своје високо, мршаво тело с унутра окренутим стопалима, своју козју брадицу, успомену на петроградске студије, за које су неки тврдили да није ни завршио, смешну железничарску торбу у руци и непотребно веселу ужурбаност. Прилазећи, погледао би ме у лице, повратио се да одшкрине врата

– отуда би сукнуо мирис на кафанску ракију и на зимску свежину – и радосно објавио:

„А баба те утуткава и трунта к’о да ћеш да се смрзнеш!“

Никад није умео да запамти! Увек сам због њега морао да се стидим. Не бих моју маму тада волео да погледам.

„Она ми није баба“, рекао бих намрштено. „Она је моја мама.“

Јер и мојој мами и мени било је важно да се зна ко ме је родио, да је то она, а не нека друга, и да ми је она мама, а не нека друга, а неки будале то никако нису хтели да запамте. Нисам могао да их схватим. То ме је љутило и жалостило.

Једанпут сам се на санкању пред радњом чика-Павла берберина посвађао с Пајом Ђором. Он је пре времена израстао велики као мазгов и имао гвоздене санке што иду као брзи воз – моје су биле склепане од дасака и правили су ми их наши наполичари – али био глуп као моравски сом и носио наочаре. Тад сам му у љутњи рекао:

„Ти си ћорав! Ђорчо ћорави!“

На то се блесави Паја расплакао и почео да се дере:

„Мамааа!“

Није знао ни да се не каже *мама* него *мамо!* То тако говоре само господчићи. Увек се правио важан.

Онда ме је тако гурнуо да умало нисам пао и кроз сузе је увређено одблејао:

„А тебе тетка Лепосава није мајка, тебе је мајка умрела и ти немаш мајку!“

Тад сам се расплакао и ја и отрчао мојој мами да јој у крилу дуго ридам.

„Он је мене рек’о“, јектао сам неутешно, „да ми је мајка умрела и да немам мајку!“

„Како немаш, сине?“ тешила ме је моја мама. „Па шта сам ти ја? Ја сам ти мајка.“

С надом сам упирао сузан поглед у њено лице.

„А кој ме је родио?“

Она ми је грубим, храпавим дланом брисала образе.

„Па кој би те родио него твоја мајка. Ја сам те родила. Ја сам твоја мајка.“

Сад би на ред долазио нос. Ишмркивала ме је у тамну цицану кецељу.

„Је л’ си разумео?“ питала би.

„Јесам“, одговорио бих зајектавши. „Али што они мене то говоре? Што?“

„Па зато“, рекла би она, „што су будале.“ Било би ми драго што и о Паји Ђори мислимо исто. „Зато што ништа не знају, ето што“, настављала би. „Ал’ ја ћу да се разговарам с његову мајку Вукосаву да ти так’е речи више не говори. А и ти њему немој, случајно, нешто ружно да кажеш.“

„Нећу“, одговорио бих климнувши. Волео бих да јој рекнем: ’Ди бих то ја! Али због нечега ми се чинило да бих тиме могао да слажем, па бих оћутао.

Онда су она и Ђорина мама тетка Вука нешто разговарале.

„Твоме другу Паји је погинуо тата машиновођа у железничку несрећу“, рекла ми је после тога, „и тад се тако прецепио и потрес’о да сад мора да носи наочари. И зато немој да га зовеш Ђора, он је, јадан, незаштићено сироче.“

И Паја и ја смо се измирили.

5.

КО НОСИ НАОЧАРЕ

Отад сам размишљао да ли се наочари носе само кад ти умре отац или кад ти умре мајка. Ни једно ни друго није ми се допадало, али ако и ја једанпут мораднем да будем ћора, више сам волео да ми умре отац. А и моја мама је с неким теткама разговарала о оној несрећној деци што им је умрла мајка. Нисам баш разумео о којој деци су разговарале, иако сам и ја знао једног дечка коме је умрла мама, па он није носио наочаре.

Она би сваки пут тад рекла:

„Ал’ ја мислим, права мајка није она што роди, те се изврне и умре, но ова веселица што негује и подиже. Лако ти је да мреш, ’ајде, жено кисела, остани и живи. То да те видим.“

Био сам срећно дете које је имало мајку што га је родила и сад га чува и пази и љутио сам се на оне који то неће да виде. Моја мама није ни стара! Стара је баба Велика, не она! Стари, чуо сам, умиру, моја мама не може да умре.

Доктор Томић би нешто од овога ваљда наслутио, јер би се, кад бих га ухватио у глупости, као, мало збунио.

„А, јес“ , рекао би, „извини, забунио сам се.“

Али то би га држало само док не изађе. Јер следећи пут све би исто овако поновио! А он, бар, није био будала.

Сад би из оне торбе извадио топломер, мало га загрејао рукама и турио би ми га под мишку.

Затим би нагурао слушалице у уши, а мени на груди навалио да притиска оно хладно од чега се јежиш и тресеш. Окретао би ме једно време, мувао, терао ме да дижем леву, па десну руку, да дишем, не дишем, кашљем, не кашљем, и најзад би најжврљао хартију звану *рецейис*.

С малом оштрином у мамином покрету, хартија би била тутнута моме оцу у шаке; касније ћу сазнати да је ради тога морао и да се зајми. И он би искористио прилику да се заједно са доктором, седећи горе поред кочијаша, одвезе до апотеке у центру. А можда се само журио да досадни посао отаља што пре.

У међувремену мама би ме плъснула у велико дрвено корито пуно вреле, некакве љуте воде која штима за очи. У њој би ме, рукама које су ме гребале, готово бесно окупала. Затим би ме читавог истрљала испраном машћу, после малог насиља обмотала ми око гуше комову облогу, умотала ме у чаршав и утуткала у црвен батистани јорган.

И одмах би пребацивала преко леђа кестењаст, топао, плетен вунени шал. Журила би напоље.

„Немој, случајно“, опомињала би излазећи, „да заспиш.“